

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ВИХОВАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. У статті розглянуто проблеми управління процесом виховання в загальноосвітньому навчальному закладі в сучасних умовах: забезпечення цілеспрямованого і планомірного виховного впливу педагогів на учнів. Проаналізовано зміни, які відбуваються в управлінні процесом виховання.

Ключові слова: виховання, виховний процес, управління

Аннотация. В статье рассмотрены проблемы управления процессом воспитания в общеобразовательном учебном заведении в современных условиях: обеспечение целенаправленного и планомерного воспитательного влияния педагогов на учеников. Проанализированы изменения, которые происходят в управлении процессом воспитания.

Ключевые слова: воспитание, воспитательный процесс, управление.

Annotation. In the article the problems of process control of education are considered in general educational establishment in modern terms: providing of a purposeful and systematic educate influence of teachers is on students. Changes which take place in process control of education are analysed.

Keywords: education, educate process, management.

Актуальність. Проблема управління виховним процесом є однією з найактуальніших у педагогічній теорії та практичній діяльності загальноосвітнього навчального закладу.

Її успішне вирішення потребує ґрунтовного осмислення сутності управління виховним процесом, його структури, функцій.

Управління, як важливий компонент в системі виховної діяльності школи, покликане створити умови для успішного формування всебічного розвитку особистості школяра, забезпечити її позитивну спрямованість на основі власної активності.

Впродовж першої половини ХХ століття теорія управління лише обґрунтовувала існуючу практику управлінської діяльності, але не розкривала суті даного явища. Не бралися до уваги сучасні концепції управління, окремі дослідження, присвячені питанням управління. Вони, як правило базувалися на моделях управління початку століття, що мали обмежені можливості. Тому з'являється потреба у необхідності розробки теоретичних основ управління виховним процесом у закладах освіти. Зокрема, необхідно теоретично обґрунтувати і ввести в практику нову систему управління вихованням, яка б відповідала сучасним соціальним вимогам.

Отже, об'єктом даної статті є процес виховання у загальноосвітньому навчальному закладі.

Предметом вивчення – специфіка управління процесом виховання у загальноосвітньому навчальному закладі.

Адміністрація сучасного загальноосвітнього навчального закладу розуміє, що на сучасному етапі розвитку освіти в Україні змінилося соціальне замовлення суспільства щодо школи: сьогодні воно визначається як формування життєтворчої конкурентоспроможної особистості.

Виконання такого замовлення вимагає від педагогічного колективу школи переходу до особистісно орієнтованого навчально-виховного процесу.

Вимагають пильної уваги питання перегляду й переосмислення мети й змісту процесів виховання й управління вихованням у закладах освіти, ролі адміністрації й педагогічного колективу в управлінському процесі.

Необхідна розробка системи управління процесом виховання, що відповідає цілям управління й виховання на сучасному етапі.

Пошук способів рішення даного протиріччя становить проблему дослідження. Від вивчення й рішення цього питання залежить якість управління виховним процесом в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема управління виховною роботою в закладах освіти привертає увагу багатьох дослідників.

Загальні аспекти управлінської діяльності шкіл розглядали А.М.Алексюк, І.Д.Бех, Ю.К.Бабанський, В.І.Бондар, Є.С.Березняк, Л.І.Даниленко, Г.А.Дмитренко, Г.В.Єльнікова, А.Й.Капська, Ю.А.Конаржевський, О.І.Мармаза, М.М.Поташник, В.І.Маслов, Л.М.Карамушка, В.В.Олійник, Т.М.Сорочан, Г.М.Тимошко, К.М.Ушаков, Є.Р.Чернишова, Т.І.Шамова.

Сучасний процес управління вихованням у загальноосвітньому навчальному закладі в Україні й за кордоном розглядали Т.О.Дем'янчук, Р.В.Кнушевицькая, О.П.Селивестрова.

Загальні дослідження системи виховання як компоненту навчально-виховного процесу здійснювали В.Сухомлинський, К.Ушинський, І.Бех, А.Бойко, В.Галузинський, Т.Демянюк та інші.

Питання національного виховання, виховання національної свідомості досліджували: І.Зязюн, О.Журецький, Л.Ржепецький, О.Сухомлинська, В.Ткаченко, І.Кресіна, Д.Пащенко, В.Постовий, Ю.Руденко; методики оцінювання її рівня: М.Фасоля, Р.Осипець; національного виховання учнів як засобу збереження української культури - О.Шрамко, П.Щербань, В.Федоренко, А.Іванова, П.Дроб'язко, І.Лебідь; загальної невизначеності процесу національного виховання - О.Грищенко, Н.Палій, Л.Мисів.

Психологічну структуру педагогічного впливу на виховний процес вивчали В.Семиченко, І.Заслуженюк, М.Красовицький, О.Кульчицька, С.Сисоєва, Я.Цехмістер, І.Бех.

Окремі аспекти, що забезпечують якісне управління виховною системою аналізували Л.Кацинська, І.Погоріла; методики організації виховної системи в школі та ефективного управління нею - О.Коберник, В.Кукушин, В.Мірочник.

Можна констатувати, що питання управління виховним процесом в закладах освіти досить часто стають предметом спеціальних досліджень.

Теорія управління освітньо-виховними системами різних рівнів досліджувалася – В.Бондарем, Є.Березняком, Л.Даниленко, М.Дарманським,

Г.Єльніковою, Л.Калініною, В.Луговим, Н.Острроверховою, Т.Шамовою, В.Лазаревою, М.Поташником [1, с.2]

Найбільш характерні підходи до управління у вітчизняному та зарубіжному школознавстві представлені в дослідженнях В.С.Пекельної, Ю.В.Васильєва, В.І. Гречухіна, В.І.Бондаря, Р.Х.Шакурова, В.Г.Афанасьєва.

Питання про взаємозв'язок цілей управління і цілей навчально-виховного процесу розглядали В.І. Гречухін, В.І.Бондар [2; с.37].

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління виховним процесом. Що ми вкладаємо в дане поняття? В нашому трактуванні – це діяльність педагогів, що забезпечує планомірний і цілеспрямований виховний вплив на вихованців [3, с. 4].

Виховання має специфічні особливості.

По-перше, виховання – процес цілеспрямований, тобто він орієнтує на досягнення визначеної мети. Мета – це передбачення ідеальних результатів діяльності, але з урахуванням реальних можливостей і потреб суспільства у визначеному типі особистості. Таким чином, мета забезпечує перспективний творчий характер процесу виховання.

По-друге, виховання – процес багатфакторного впливу на особистість, тобто на становлення й розвиток особистості впливають різні фактори: сім'я, друзі, засоби масової інформації, громадсько-політичне життя, релігія тощо.

По-третє, виховання передбачає концентричність організації виховного процесу на індивідуум. Дитина розвивається на всіх вікових етапах як цілісна особистість, і це диктує необхідність одночасного формування різних якостей особистості: чесність, доброта, відповідальність, самостійність тощо.

По-четверте, процесові виховання властива певна віддаленість результатів, їх стрибкоподібність.

По-п'яте, виховання – це процес довготривалий і безперервний, який супроводжує людину впродовж усього її життя. Виховання – це дорога без кінця. Гельвецій говорив, що все його життя було лише довгим виховним процесом [4, с.4].

Управління процесом виховання передбачає передусім підбір змісту виховної роботи з урахуванням вимог суспільства до рівня вихованості учнівського колективу взагалі й до кожного члена зокрема. Для реалізації змісту виховання потрібні форми, методи і прийоми виховної роботи, які б імпонували школярам. Усе це допоможе зробити виховний процес цілеспрямованим і систематичним.

Суть управління виховним процесом – виявлення виховних можливостей сім'ї, громадських організацій, культурно-освітніх установ, засобів масової інформації для ефективнішого використання їх впливу на школярів. У процесі управління вихованням важливо організувати і спрямувати колективне та індивідуальне життя й діяльність учнів, створювати умови для збагачення їх власного досвіду.

Головними цілями та завданнями виховного процесу в сучасній школі повинні бути:

- орієнтація на духовно збагачену особистість, як альтернатива функціонуючим односторонньо інтелектуалістичним моделям шкіл. Звідси основне завдання вихователя - допомогти дитині створити гармонію між тілесно-фізичним та духовним;

- виховання повинно бути вільним. Кожна дитина має пізнати світ і знайти у ньому своє місце, не перестаючи його любити. Школа має забезпечити простір вільним та природнім проявам особистості дитини. Свобода дитини повинна бути обмежена лише інтересами колективу;

- основна увага педагогів повинна надаватись моральному вихованню особистості учня з пріоритетом загально - людських цінностей, де провідна роль належить сім'ї. Недопустиме лише формальне засвоєння моральних правил. Істинно моральній поведінці може навчити лише саме життя, тобто конкретний життєвий досвід дитини. Завдання школи - так побудувати діяльність, щоб сама її організація виховувала дітей у дусі високої моральності;

- забезпечення індивідуального підходу у вихованні, що ґрунтується на

власному виборі дитини, а звідси - побудова виховання на висновках з наукового аналізу результатів спостереження та вивчення дитини.

В управлінні виховною системою беруть участь усі працівники навчального закладу, тому можливість ефективного управління обумовлена наявністю відповідної системи. Кожен її елемент взаємодіє з іншими елементами системи і має своє функціональне призначення. Узгодження діяльності відбувається через розподіл функціональних обов'язків та прав працівників, Положення про Раду загальноосвітнього навчального закладу, про методичне об'єднання класних керівників, про науково-методичну раду, про учнівську раду тощо. Мета навчального закладу є системно утворюючою й підпорядковує функціонування всіх компонентів системи, об'єднуючи їх.

Ефективність координації процесу виховання цілісної особистості в усіх сферах самовизначення зростатиме за умови узгодження дій кожного органу управління.

Ми говоримо, що процес управління вихованням – це певна система. Система, на думку М. Мескона, М.Альберта, Ф.Хедуорі, - це сукупність, що складається із взаємопов'язаних частин, кожна з яких додає щось конкретне в унікальні якості цілого [5, с.2]. Система є тоді, коли наявні наступні ознаки:

- окремі елементи;
- зв'язки між елементами;
- якості визначення явища як цілого;
- взаємодія явища з навколишнім середовищем.

Існують два рівні системного підходу до управління виховним процесом у школі:

Рівень1. Система виховної роботи. Це цілеспрямована, взаємопов'язана сукупність позаурочних заходів, що організують вільний час учнів. Структурними елементами такої системи є різноманітні клуби, гуртки, творчі об'єднання учнів за інтересами, де вони знаходять задоволення своїх потреб, або набір колективних творчих справ (КТС), традиційних свят тощо.

Рівень 2. Виховна система навчального закладу, школи (ВСШ). Це поняття ширше. ВСШ охоплює весь педагогічний процес, інтегруючи навчальні заняття, позаурочне життя дітей, їхню різнобічну діяльність і спілкування поза школою, вплив соціального середовища.

Система виховної роботи є однією з підсистем виховної системи навчального закладу. Але наявність системи виховної роботи не гарантує існування ВСШ.

Виховна система – цілісний соціальний організм, що виникає в процесі взаємодії основних компонентів виховання (цілі, суб'єкти, їхня діяльність, спілкування, відносини, матеріальна база) і має такі інтегративні характеристики, як спосіб життя колективу, його психологічний клімат;

Виховна система – це комплекс взаємозалежних компонентів, що розвиваються в часі та просторі; цілей, заради яких система створюється; спільної діяльності людей, що їх реалізують; самих людей як суб'єктів цієї діяльності; освоєного ними середовища; відносин, що виникають між учасниками діяльності; керування, що забезпечує життєздатність і розвиток системи (за Л.І.Новиковою) [5, с.2].

Висновки. В сучасних умовах проблеми пошуку ефективних способів формування моделі управління виховним процесом в загальноосвітньому навчальному закладі особливо актуальні для закладів освіти, результат діяльності якого безпосередньо залежить від рівня сформованості в педагогічному колективі управлінських якостей.

В зв'язку з цим змінилась система поглядів на виховання як педагогічний процес. Вона відображає проблему розвитку суспільства в сучасних умовах змін.

Наукові дослідження та передовий педагогічний досвід переконують, що ефективність управління виховним процесом в школі значно підвищуються при наявності науково обґрунтованої організаційної структури, яка б забезпечила взаємодію і взаємозалежність всіх ланок управління.

Пошуки ефективних форм управління виховною роботою школи в сучасних умовах ґрунтуються на гуманістичних ідеалах, повазі до особистості, необхідності забезпечення наступності та послідовності виховних впливів різних соціальних інститутів, а також вдосконалення процесу виховання. За таких умов виникає об'єктивна потреба розробки нової моделі управління виховним процесом, яка б раціонально поєднувала зміст, форми і методи впливу на формування педагогічного колективу. Це особливо важливо і тому, що на сучасному етапі реформування школи на перший план ставиться особистісно – орієнтований підхід, тобто визнання людської особистості, забезпечення оптимальних умов для її інтелектуального і морального розвитку.

Література

1. Наукові основи організації виховного процесу в сучасній загальноосвітній школі: [Електронний ресурс]/<http://studentam.net.ua/content/view>
2. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом: Навч.посіб. – К.: Знання, 2006. – 365 с.
3. Балтремус К.А. Гуманізація виховного процесу в старших класах загальноосвітньої приватної школи: Автореф. дис. канд. пед. наук:13.00.07 [Електронний ресурс]/ К.А.Балтремус; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2003.- 20 с.
4. Дем'янюк Т.Д. Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі: науково-методичний посібник. – Суми.: ТОВ Видавництво «Антей», 2006. – 384 с.
5. Гречаник О.Є.Сучасні виховні системи і технології виховання/Виховна робота в школі. – 2010. - №7-с.2-6.
6. Додяк Н. Управління виховною діяльністю школи/ Завуч. – 2007. - №27. – с.2-9.

7. Мороз В. Управління школою: організація, досвід/ Сільська школа України. – 2007. - №7. – с. 66-80.
8. Рабченко Т. Особливості управління виховною роботою в школі/ Директор школи. – 2010. - №42. – с.3-9.
9. Закон України «Про загальну середню освіту»/Освіта України. - 1999. – 23 червня.
10. Програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні/Шкільний світ. – 2010. -№33. – с.10-11.